

ВИДЕЛИНА

КИРКОРОВ

ЛИТЕРАТУРНО-КРИТИЧЕНЬ И НАУЧЕНЬ ЛИСТЬ НА ВАРНЕНСКАТА СРЪДНОШКОЛСКА МЛАДЕЖЬ

Този брой „Виделина“ съдържа:

Статии: Училище и действителност — Българовъ; Поменъ за Гоце Дълчевъ; Война и миръ — Ив. Божковъ; Борчество и пораженство — Ат. Стойчевъ; Нѣколко думи за Моравско — Б. Б.; 200 години отъ рождението на Иозефъ Хайднъ — С.; Покрусени идеали — Сл. Савчевъ; Пазете свѣтлината — Борисовъ; Болгата на бореца за свободата ни — В. Н-ва; Една нова книга — Ив. Б. Фейлетонъ — „Войвода“; Баба Неда Лачкова — разказъ.

Следъ Голгота . . .

Хората и тоя пътъ отпразднуваха най-великия отъ всички велики дни, денътъ въ който възстановиха Истината, Любовта и Доброто, въплътени въ обкръжената съ свѣтлина личност на Спасителя

Тържеството на свѣтъ то надътмното, на доброто начало на търговата съ почвата и изврътеностъ зъю — сто смисълът на този Великъ Денъ.

Възникдени — този е възглас за новъ животъ, възродяване на съмиими идеали, възстановуващ на справедливостта. Това е най-после край на сурьовата зима и начало на свежата пролътъ.

Новъ животъ!

Предъ прага на този новъ животъ народите заставатъ запасени отъ кръпителни надежди въ очакване той да имъ донесе директно благodenствието и щастие. Търчкатъ и се надъватъ особено много въ надеждата на този денъ, тогава когато камбанния звънъ отеква и възвестява тържеството на правдата . . .

Българовъ

Училище и действителност

Нѣма да разглеждамъ сѫщността и значението на училището изобщо като факторъ за издигане и усъвършенствуване на личността. Ще се спра само на това, безъ което, отъ общобългарска гледна точка, училището не оправдава възложението му задачи, именно националното възпитание.

На него у насъ, освенъ, може би, въ крѣйграниците мѣста, не се обрѣща почти никакво внимание. Днешното училище дава на учащите купъ неприложими на практика знания, много отъ които се изпаряватъ съ затварянето на книгите. Не отричамъ, че училището развива умствените заложби и дава сравнително доста всестранни познания. Но то не се интересува где ще бѫде приложено и употребено придобитото, дали за полза на цѣлокупното Отечество, имайки предвидъ интересите на българския народъ, взето като една цѣлостъ, или по прѣкъ или косвенъ начинъ противъ него. Защото освенъ редицата достойни синове които българскиятъ народъ е давалъ и ще дава, трѣбва да признаемъ, че има и други, които не заслужаватъ да носятъ свещенното име българи.

Причината за редицата печални явления, които характеризуватъ днешния ни животъ, е до голѣма степень тая, че училището не посочва идеалъ на младежката и последната сама е принудена да си

търси такъвъ. Дали той ще бѫде желанъ и полезенъ за обществото, зависи отъ всичко друго, само не и отъ училището. А би трѣбвало да бѫде тъкмо обратното.

Нѣ нашътъ национални въпроси не се обрѣща твърде внимание. Често сѫ случаи младежи да не знаятъ добре нито българска история, нито земеписъ, нито нѣщо опредѣлено за нашътъ поробени земи. Държаниетъ нѣкъслко пѫти въ годината слова съ родолюбива отсънка сѫ съвсемъ недостатъчни, като имаме предвидъ противниците.

Нашътъ несполучливи обединителни войни дадоха възможностъ да се развие една пораженска пропаганда, усилено подхранивана отъ вънъ. А пѫти на това зло трѣбва да се преѣтъ веднъжъ за винаги! Единствениятъ изходъ е възвеждане на здраво национално възпитание чрезъ всички наши училища. Училището трѣбва да стане една школа за национално възпитание, единъ разсадникъ на творчески национализъмъ, едно срѣдство за изковаване на човѣшки достойнства и граждансъки добродетели. Всичко това трѣбва да бѫде облѣчено въ една или друга форма, споредъ мсмента, обаче винаги насочено къмъ една цель: обединена, цѣлокупна, Велика България.

Нека въ това отношение вземемъ примѣръ отъ Унгария и др. европейски държави, дето е въведенъ

Разрешенъ
отъ Мин. Нар. Просвѣщени
съ заповѣдъ № 30,320 отъ
12 октомври 1931 г.

Редактиратъ ученици

Сътрудничатъ ученици

Аbonam. 30 лв. — Брой 2 лв.
За странство 50 лв.

Адресъ. в. „ВИДЕЛИНА“
Мжж. гимназия — Варна

Заслужили хора на народа ни.

ГОЦЕ ДЪЛЧЕВЪ

На 4 т. м. се навършиха 29 години отъ трагичната смърть на великия македонски учителъ-революционеръ. Гоце Дълчевъ и Даме Груевъ бѣха първите, които дадоха здрава насока на българо македонското освободително движение. Неговите услуги въ това отношение сѫ неочаквани.

Гоце Дълчевъ е роденъ въ гр. Кукушъ на 23 януари 1872 г. Задълъ съ отрастването си той започва да чувствува все по силно робскиятъ вериги и страданията на поробеното българско население сѫ намирали все по-голямъ отзъвъ въ неговата душа. Следъ свѣршването на VI кл. въ Солунската гимназия, Гоце постъпва въ военното училище въ София, безъ да го свѣрши. Следъ това той отива въ Ципъ, оттуда и започва неговата революционна дейностъ. За да прикрие това, той става учителъ. Въ кратко време той съ Даме Груевъ крѣстоса цѣла Македония и я покри съ революционни комитети.

На 2 май 1903 г. Гоце пристига въ с. Баница, Сѣрско. Тамъ се сре-

ща съ четитѣ на Георги Бродилията и Димитъръ Гущановъ. Призори на 4 май една бабичка разбужда 20-мата четници съ думите: „Ставайте, аскерь дойде!... За да запази селото отъ изгаряне, Гоце заповѣда сражението да стане извѣнь селото. При излизането си тѣ биватъ посрещнати съ градъ отъ куршуми. Четниците залѣгатъ край една пресъхнала рѣчица. Нѣкой извиква прогизънъ отъ турска куршумъ. Гоце се надига, стреляки, но единъ куршумъ пронизва юнашките му гърди... Гоце пада облѣнъ въ кърви. Едновременно падатъ убити Гущановъ и шестима четници.

Смъртните останки на Гоце бѣха погребани въ с. Баница, а по-после пренесени въ София, где се пазятъ най-грижливо и днесъ.

Така загина великиятъ борецъ за свободата на македонските българи Гоце Дълчевъ. Той загина, но неговото свето дѣло остана, а неговиятъ примѣръ следватъ и днесъ многоина знайни и незнайни синове на българската земя.

Българовъ — В.М.Г

не само националното възпитание, но и военното обучение на младежката. Наистина последното би могло да се въведе у насъ и неофициално, но за съжаление не намира достатъчно подкрепа отъ ония, отъ които би трѣбвало най-първо да получи.

Обаче въпрѣки всичко, признаниетъ на едно ново национално пре-

възродително, ако мога така да се изразя, движение, се забелязва навсѣкѫде. Въ миналото училището стоеше на чело на нашето възраждане. Би трѣбвало то и сега да стори сѫщото по отношение на националното и превъзраждане. Инакъ други ще го направятъ.

Впрочемъ, родолюбиви българи, напрѣдъ!

Единъ народъ, това е една голѣма солидарностъ, споена нито съ езикъ, нито съ земята, или съ вѣрата, а съ жертвите давани въ миналото за една кауза и култура.

Ернестъ Ренанъ.

Силната вѣра прави единъ народъ негобедимъ, докато срещне другъ народъ съ по-силна вѣра.

Густау лъ Бонъ

Ив. Божковъ.

Война и миръ

Нѣкога Христосъ говорилъ на хората „Миръ вамъ!“ Колко дѣлбоко съдѣржане криятъ въ себе си тия две думи! Ако още тогава — преди 2000 години — хората се бѣха вслушали и разбрали думите на Христа, земята би била свѣтла, радостна, пълна съ щастие за всички; историята не би съществувала, безчислените кърви не биха се лѣли, човѣкъ би се облагородилъ и възпиталъ въ великия истини на своя Спасителъ. Оная огромна енергия употребена за вредни борби между хората би се насочила въ разумно строителство въ името на всеобщото благо и щастие на всички. Нѣкой може би ще възрази: „Но живота е борба!“

Напълно вѣрно!

Но борба може да се води между всевъзможни сили. Неправилно е схванато, че именно тия сили трѣбва да бѫдатъ човѣшки. Отъ тукъ произлизатъ и редицата нещастия, сполетявали и които ще сполетяватъ хората.

Но всички така не мислятъ. Мнозина не сѫ дорасли до основната, необходима предпоставка, тѣй често повтаряна отъ Христа: „Миръ вамъ!“. Оттукъ произлизатъ и всички беди.

* * *

Война — това е последица отъ голѣмата, неизмѣрима човѣшка алчност. Незадоволените стремежи на народите, разбира се не всички (зашто винаги историята познава за воеватели и завоевани, победители и побелени, въоръжени и разоръжени и т. н.) пораждатъ едно същество неоправдано влечење за присъединение на повече земи, на повече богатства, за да отнематъ съ това свободата на тамъ намиращето се население. Следъ всѣка война за завоевания и заграбвания на чужди земи и народности се пораждатъ така наречените малцинства — хора онеправдани отъ държавата грабителка въ всѣко едно отношение. Въпросът за малцинствата е най-боляния и най-опасния въпросъ за

всички миртоворци. Неговото повдигане смущава за моментъ застрашитѣ съвести на свѣтовните управляници, стрѣска ги и следъ нѣколко празни обещания бѣзо се снема отъ дневния редъ на честитѣ международни конференции, защото е опасенъ за мира. А знайно е, че не-тѣрпимото и непоносимо положение на днешните поробени малцинства застрашава всѣки мигъ свѣтовния миръ. Надеждата за свободенъ отъ всѣкакво насиличество и произволъ животъ въ всички заробени днесъ народи е голѣма.

Между многощо сега малцинства, последица отъ последната европейска война, и българския народъ има нещастието да съставя част отъ тѣхъ. Нѣколкото милиона българи въ поробените земи достатъчно ясно отразяватъ голѣмата трагедия на българския народъ.

Този народъ, който води редица войни съ единствената цел — обединение на всичките си членове, претърпѣ голѣмо разочарование. Нему войната донесе по голѣми беди и нещастия, които той съвсемъ и не подозираше. **Вмѣсто обединение — още по-голѣмо разпокъжсане**, при това претоваренъ съ непоносими тяжести. А и днешната свѣтовна криза до голѣма степенъ дѣлжи на европейската война. Като казвамъ свѣтовна, значи кризата безъ разлика на победители и победени, е обхванала цѣлия свѣтъ. А причината, казахме, е войната.

Следователно войната носи на хората само злини и нещастия. Следъ всѣка война следва друга. Непрекъжнатата верига отъ войни. Безкрайно избиване на човѣчеството. Войната не е срѣдство за разрешение на въпроси отъ народностенъ характеръ. Вмѣсто да разрешава, тя оплита, усложнява отношенията на народите.

Тогава мирътъ ще подобри положението. Да, мирътъ, но не такъвътъ, установенъ съ насила заставени за подписване договори, а миръ, осигуряващъ **свобода на всички на-**

роди, обединени и закрепнали въ държавното ядро, съществуването на което е доказано презъ стотиците и хиляди години на времето и историята.

Преди всичко премахване въпростъ за малцинствата, следъ като бѫде правилно разрешенъ. Съ това ще се отстранятъ и всички причини за безполезно проливане на човѣшка кръвъ. Нуждно е само повече разумъ.

Разумъ възпитанъ въ висшиятъ човѣшки добродетели би донесълъ мечтания и търсенъ, но и до днесъ още ненамѣренъ миръ. А тия добродетели биха се придобили чрезъ търпелива и постоянна работа надъ алчните човѣшки слабости и страсти за заграбване на повече блага.

Само тогава мирътъ би наделълъ войната и хората биха заживѣли спокоень и пъленъ съ щастие животъ. Но за това е нужно много време и много усилия. И ако не искаме нашия народъ да бѫде претопенъ и унищоженъ отъ застрашителната вълна на алчните съседи, трѣбва, освенъ да работиме за превъзпитанието на народа си въ името на върховното добро на човѣчеството, да не губимъ надежда въ силата на българския войникъ. Защото много добре казва старата пословица: „Дко искашъ миръ, готови се за война“.

Да не се самозабравяме, прочее напълно въ наистина хубавите изгледи за свѣтовенъ миръ, докато спомените отъ близките войни сѫ прѣсни.

До тогава, докато съществуватъ български малцинства, престъпено е за всички да бездействуватъ и се помиряватъ съ положението.

Какъ да се работи?

Едно отъ нѣколкото срѣдства е и вѣрата въ оръжието.

И най-голѣмо щастие за всички народи би било, ако за напредъ не стане нужда, щото оръжието да разрешава въпросите.

Но това най-малко зависи отъ незначителния за другите, но великия за насъ български народъ.

Затова, да не стоимъ предъ неясното бѫдеще съ скръстени ръце.

Да не губимъ вѣра въ крайното тържество на истината. Това по-

Славейко Ив. Савчевъ.

Покрусени идеали.

Съ цената на скъпи жертви се изкупуи свободата ни следъ 5 вѣковно, черно робство. Хиляди самоотвержени български синове сложиха костите си предъ олтари на отечеството за постигане вродената ни мечта. Следъ много борби и нечовѣшки усилия се роди Санъ-Стефанска България — мечтата на българския народъ, идеала на българското племе. Но, следъ като родните идеали бѣха потъпкани чрезъ берлинския договоръ, настачаха черни дни за българския народъ: разпокъсанъ народътъ бѣше подложенъ на насилиствено претъпяване, бѣше руганъ и тормозенъ по най-безчовѣченъ начинъ. Всдиха се още две войни за освобождение, за съединение. Много жалещи родината ни синове проплъха кръвта си. Много българи измрѣха по бойните полета Оръсена бѣ българската земя съ кръвта на собствените й синове, напоена бѣ тя! Тъкмо когато, благодарение на тия жертви, бѣрия бѣ въ границите, съединявши цѣлокупния български народъ, склучи се примирянето.

Яви се на сцената позорниятъ Ньойи съ грозната дата 27 ноември! Ньойи съ 27 ноември това е най-черното име съ най-черната дата въ историята на българския народъ! Срамътъ на цивилизацията отъ XX вѣкъ! Ньойи — позорътъ на Европа, Голгота на България!

Наново Еългария бѣ разпокъсана, наново българскиятъ народъ бѣ подхвърленъ на жестоки страдания. Пъвично отъ половината наша земя бѣ разгребана алчно отъ още по-алчните съседи. Съ какво право грабятъ? Кѫде е правосѫдието? Кѫде е правото, за което толкозъ се гласи? Кѫде е човѣчността? Или това сѫ празни думи безъ реално съдѣржание?

Народътъ ни е разпънатъ на кръстъ. Родните идеали сѫ пренесени въздушното е положително сигурно.

Дали съ война или миръ — това е въпросъ, на който бѫдещето ще отговори, и който зависи изключително отъ хората.

ФЕЙЛЕТОНЪ

„Войвода“

(страници изъ днѣвника на единъ осмокласникъ)

... Късна есенъ. Класна стая. Въ часъ, какво мислите? — Български!... Господинъ Кажевъ пакъ ще предава. Какво щастие! Нѣщо повече — благенство!

Лицата на всички сѫ изкуствено сериозни. Тѣ очакватъ брадичката на г. Кажевъ да се помрѣдне малко надолу, устицата му да се удължатъ съ помощта на устните му мускули, покрити съ не много гѣсти мустачки, младежки подстригани, грижливо вчесани, надъ които широко разположенъ се намира топчестия му, безъ нито единъ жгълъ, ность, наподобяващъ не много старъ синъ патладжанъ. Забравихъ да кажа нѣщо и за очичките и косата на г. Кажевъ.

Да, винаги добре оквасена съ вода или съ олио (въ това не съмъ сигуренъ, всѣки случай косата му издаваше цѣло сияние отъ свѣтлина) и съ идеаленъ пѣтъ, а очичките му какъ да ви кажа, хемъ свенливи, като на малка четвъртокласничка, хемъ пѣтъ понѣкога страшно въпросителни (такива ставаха следъ нездѣржана външна проява на сърдеченъ избухналъ смѣхъ отъ всичките ни три релиции).

И така г. Кажевъ почва лекцията за „Войвода“ — по-есть отъ Л. Каравеловъ.

Слѣдъ като направи единъ кратък погледъ за Добринъ Онтуловъ (или Добри Чинтуловъ), Кирилъ Пейчиновичъ, Иоакимъ Груевъ, Георги Пешаковъ, Илия Ребълковъ, казаг. Кажевъ че ще разгледаме повестта „Войвода“.

Джугашвили

смѣхътъ е безгласенъ и че г. Кажевъ е замисленъ въ съдѣржанието на повестта, гледашъ по тавана за да си съсредоточи всички знанія, лекцията не се прекъсва и лекторътъ **задълбоченъ** проговоря.

Подчертавамъ думата **задълбоченъ** защо това бѣше една отъ любимите думи на г. Кажевъ. „**Задълбочете се въ одата на Георги Пешакова**“ напримѣръ ни „казваше“ г. Кажевъ. И тогава всѣки стъ класа си задълбо-аваше главата за да прикрие невѣздѣржимия смѣхъ. Но бурията отъ смѣхъ е въ пълната си стихия когато гръмовития гласъ на г. Кажева просцепи натеналата отъ напрежение атмосфера:

„Тио бе!.. Тишина!.. Позоръ!..“

Последните две думи сѫ кулминационната точка въ комедията. Да не се смѣе въ тся мигъ човѣку е абсолютно невѣзможно, както е невѣзмо за г. Кажева напримѣръ да каже едно изречение, безъ да не употреби глагола „казвамъ“...

Та г. Кажевъ почва лекцията си **най-после!**

. Съдѣржание. Най- подробно излагано на всички сцени, всички имена, значителни и незначителни.

Личи че презъ последните 24 часа г. Кажевъ е чель, най-малко 2 пъти повестта. Не се хвали само...

Но най-необяснимото за всички бѣше, че г. Кажевъ искаше да му се разправя „накратко“, а всѣка изпусната подробност изискваше. При все това за себе си лично, г. Кажевъ, бѣше дълбоко увѣренъ, че разправя „кратко, есенцията, сжинността“ на произведението, както той обичаше да се изразява.

Ето, че наближава прѣка речъ, която г. Кажевъ, разбира се, ще предаде въ напрѣка.

Очаквателно положение: задътиль, всѣки се закрива задъ другаря

си. Идеални правилни редици. Влизамъ въ положението на седящите на пѣрзите чинове, които нѣматъ възможността да се скриятъ задъ нѣщо. Увлеченъ и съсредоточенъ въ разказа, мислено обрѣщаща страната на Каравеловия „Войвода“, г. Кажевъ идва до двете точки.

И така тѣй дълго чакания мигъ, както отъ аудиторията, така и отъ самия г. Кажевъ настажи.

Као че ли по дадена обща команда, всички глави клюматъ: едни налягали по чина, а други подъ самия чинъ

А подъ чина дочувахъ:

„Хасанъ, казва:“ Първане, казва, иди какъ, казва, на Продана, казва, да се не жени, казва, за Латинка, казва, защото, казва, зле ще му биде, казва. Вашите, казва, хати хумяюни, казва, нищо, казва, не струватъ, казва!...“

Великъ моментъ!

Но, най-после чакъ г. Кажевъ откри, че кластиътъ мигновено бѣ изчезналъ отъ повърхността на чиновете и въ недоумение прекъсна сладкодумната си, но малко монотонна, речъ.

„Какво има?...“

Зашо се смѣете?

Добре, ще си го прочетете самички!“

Въ това време единъ, който успѣ да си промѣни физиономията, се понадига за да склони недоумѣващия отъ всичко г. Кажевъ!...“

Разбрани човѣкъ!

Комедията продължава:

„Латинка каза: „Продане..., каза, иди каза на лозето, каза, а следъ това, каза, азъ каза, ще дойда, каза..“

Но сега вече бурията избухна. Недоумѣващия г. Кажевъ се отказа повече да разправя, зещото смѣхътъ предизвика на голѣма част отъ аудиторията сълзи...

Велики творци въ изкуството

200 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА ФРАНЦЪ Йозефъ Хайднъ

Хайднъ — това е единъ отъ най-плодовитите композитори, чието име е известно на всички любители на музиката. Хайднъ открива най-съществените страници въ историята на музиката и то на класицизма, въ който той е единъ отъ първите.

Францъ Йозефъ Хайднъ е роденъ на 1 април 1732 год. въ Ропау (Австрия) и умръща на 31 май 1809 год. въ Виена. Баща му, беденъ колар, обичалъ музиката, свирелъ презъ свободното си време на арфа и даже акомпаниралъ пѣсни на жена си. Музикалното изкуство, що притежавалъ бащата, се проявило като наследственъ даръ въ малкия Францъ Йозефъ и още 7 годишени, заради хубавия сигласъ, бива взетъ и учень на музика отъ свои роднини въ близкия градъ Тансбергъ. Тукъ пристигналъ капелмайсторът на виенската катедрала, харесалъ изящния гласъ на детето и го взема за пѣвецъ на църквата „Св. Стефанъ“ въ Виена. Тамъ Х. училъ по-малко пиано и хармония, а пакъ пѣне. Следъ време, обаче той бива изхвърленъ отъ катедрала, понеже настанало време на мутация на гласа му и той станалъ безполезенъ. Търде спомогнало за премахването му и това обстоятелство, че билъ доста немиренъ. Скитки се безъ подслонъ и необходимитъ за преживяване срѣдства, Х. бива съгледанъ отъ свой другар отъ хора на катедралата. Последниятъ му дава за подслонъ една таванска стаичка отъ къщата си. Сега Х. започва да компонира първите си съчинения. На 12 годишната си възраст той компониралъ първия квартетъ. Неговите музикални произведения били изразители на тогавашния въсълъ, безгриженъ пъленъ съ наивност и простота животъ въ Виена. По късно, на 27 год. Х. компониралъ първата си симфония D. dur. Презъ 1761 год. билъ назначенъ за капелмайсторъ

брѣгнати, роднитъ идеали съ по-круси!

Да не отвръщамъ глаза отъ тая печална картина, защото отчаяние е присъщо на слабия и малодушния. За счастье България се радва на своите млади синове, пълни съ жизнерадост и енергия за работа.

На работа, прочее, за да изградимъ светътлото бѫдеще на българския народъ и да превърнемъ досегашните покруси идеали въ одѣлтворени.

на оркестъра на княза Естерхази въ Дьзенщатъ. Материалното му състояние било твърде подобreno и той остава тукъ цѣли 30 год. Следъ като се освободилъ отъ Дьзенщатъ, Францъ Йозефъ се завръща въ Виена и се предадъ всесъло на свободна работа. Предприема исторически пътувания въ Англия.

На 77 годишна възраст той за винаги се раздѣлилъ отъ живота който му носѣлъ лишения, мъжения унижения, за да стане безсъмъртенъ наука — сѫдбата на всѣки гений.

Хайднъ е компониралъ 125 симфонии, 5 оратории, отъ които съ по голѣмо значение сѫ: „Сътворение“ и „Годишните времена“, 24 опери, 51 концерти, 33 сонати за пиано и 4 за цигулка, 78 квартети, 68 терцети, 13 месии и др.

Заслугите на Х. сѫ голѣми: той установи сонатната форма и на други камерно-музикални съчинения, счита се за създателъ на струнния квартетъ за две цигулки, виола и виолончель и е известенъ твърде

съ инструменталните съчинения. Но една отъ най-голѣмите му заслуги е, че той оформи най-висшето музикално творение — симфонията и като такъвъ той е спечелилъ отъ историята името „баща на симфонията“.

Тая година цѣлиятъ свѣтъ отпразнува по най-тържественъ начинъ 200 годишнината отъ рождението на тоя величъ класикъ въ музиката. И до сега тия тържества не преставатъ — почти всѣка вечеръ радиото ни предава негови известни произведения. Благодарното човѣчество, защастие, високо ценятъ великия майсторъ на тоновото изкуство, защото знае, че велики хора отъ рода на Хайднъ се раждатъ веднажъ на много десятки години. И затова трѣба да почитаме творците за повече свѣтлина, радост, истина и по-добъръ животъ, особено въ настоящия вѣкъ, твърде белъ откъмъ велики хора.

А Хайднъ е единъ отъ великаните на човѣчеството.

С. — Варн. Дев. Г.

Б. Б.

Нѣколко думи за Моравско

До преди 50—60 години не е било рѣдкостъ да се срещне въ срѣбъски тѣ литература или печать нѣщо обективно за българия и българския народъ. Оттогава до днесъ сърбите употребяватъ всички позволени и не-позволени срѣдства за да промѣнятъ народностния обликъ на Тимошко, Моравско, а така сѫщо и на Македония. Въ това отношение тѣ сѫ постигнали доста въ първите 2 области, обаче сѫ все още далечъ отъ поставената си цель. Много чужди истории говорятъ за българскиятъ характеръ на Моравия и другите наши области днесъ подъ срѣбъска властъ. М е ж д у редицата изследвачи на нашия народъ е и проф. Францъ Броцишъ. Неговите изследвания иматъ още по-голѣма цена, като се има предвидъ, че сѫ били приети за вѣрни отъ сърбите и препечатани въ тѣхни списания. Професорътъ казва, че българите живѣятъ отъ Дунава до Бѣло море, и отъ Черно море до Албания. Западната граница на българския народъ върви по Българска Морава, Шаръ, Горни Вардаръ и Охридското езеро. Сѫщия пише, че въ Сърбия имало много българи, главно въ източните срѣбъски области (тогава Сърбия не владѣеше Моравско — б. м.) въ окръзите Неготински, Зайчарски, Княжевецки, Алексинецки и пр. Преди освобождението особено много българи се изселватъ вследствие притесненията на татарите. Сърбия е имала полза отъ тѣхъ, замътъ въ обработката на земята тѣ далечъ

превъзхождали сърбите.

Презъ време на войната, както е известно, западните наши области бѣха освободени. Тогава наши учени сѫ имали възможностъ да се запознаятъ съ моравските българи следъ 40 годишното срѣбъско робство. Ще гриведа нѣкои части отъ многоценната книга на г. А. Павловъ „Отъ Тимошъ до Морава“.

Ако направите една обиколка изъ „Източна Сърбия“, пише г. Александъръ Павловъ, вие навсъкъждете среќните и познаете българското торлашко (така се нарича моравското българско население — б. м.) население, което коренно се различава отъ срѣбъското по носия, езикъ, пѣсни, предания, обичаи. То насеява цѣлата област между Тимошъ и Морава, като продължение отъ Лесмско, Видинско и Бѣлоградчишко, като на югъ се спуша въ Кумановско, Малешевско и Егрипаканско. Между него има разхвърлены по-голѣми или по-малки групи българи, избѣгали презъ турско робство. Тогава сѫ тетевенски българи заселили Зайчаръ, Голѣмъ Изворъ, Дублене, Жабаре и др. които сѫше пазятъ своето наречие. Освенъ тѣхъ въ всички села и градове до Морава и задъ нея има по-късни голѣми поселения, осъбено отъ Трънско, Берковско и Македония. Освенъ торлаците българи, като отдални състровчета стоятъ колонизирани сърби отъ Шумадия и Косово, главно въ Тимошко. Въ Неготинско (Крайна) има и голѣмъ

врой ромънци, заселени следъ обезлюдяването на тая област отъ турци при освобождението на сърбите.

За нашите изследвания ние избрахме селата, защото консервативното селско население си е останало съ запазения нашъ езикъ, докато въ нѣкои градове чрезъ училища, казарми и срѣбъско чиновничество е измѣнилъ. Но ако се вслуша човѣкъ въ говора, покрай нѣколкото усвоени срѣбъски думи ще долови цѣли изрази и форми, които силно изобличаватъ сърбите. А „интелигентните“, на които срѣбъския шовинизъмъ е внушилъ неѣвропейско чудовищно нѣщо за България и българите, започватъ да се стѣсняватъ, когато забележатъ, че изразите имъ ви правятъ впечатление, веднага гледатъ да се поправятъ и бѣрзатъ да ви заявятъ, че тѣ етъ така, по навикъ употребяватъ нѣкакви си „старински“ или „лоши селски думи“. Защото модерниятъ срѣбъски езикъ не търпи отвратителните селски думи **огънь, ложица, подглаве, стълба, мостъ, стъпало, основа** и т. н., а е пусналъ въ обрѣщение „чисто срѣбъските“ книжовни думи, като **ватро, кашика, ястукъ, мердевенъ, кюприя, басамакъ, темълъ и пр.** Това ще забележитъ въ краиморавските градове, като Пожарево, Кюприя, Парскинъ Ржисаль и Алексинецъ, гдѣ младите не могатъ да търпятъ езика на старите си родители, още повече, когато понѣкога имъ разправятъ нѣщо за „Бугъръ-Морава“, „Бугарска Бралина“ и други подобни нѣща. Тукъ говорятъ на нѣкакъвъ си „старински езикъ“ съ характерното българско членуване на речта, употребяване българските предложението и падежни форми и др. наши езикови особености. Колкото повече се движите на изтокъ отъ Морава, къмъ Соколь-Баня, Болевецъ, Княжевецъ, вие забелязвате какъ езиковите форми на торлаците даже и въ градовете ставатъ все по ясни, нескривани, членуването на речта — все по-свободно и по-широко. Торлаците въ Поморавия, макаръ и заставяни да се наричатъ „сърби“ все още пазятъ български исторически споменъ и постийната сила на родовото съхранение до скоро сѫ се пазили отъ сватовство съ колонизирани или поединично дошли съ между тѣхъ сърби. Торлаците са сѫ едно продължение на селата отъ Западна България. Тѣхния видъ, наредба, строежъ, ограждане на къщите и пр. ви напомнятъ българските села. Вие просто се очудвате, какъ подавениятъ презъ толкова години отъ срѣбъското влияние торлаци сѫ още

Александъръ Павловъ

Баба Неда Лачкова

(Презъ общоевропейската война авторът е посетилъ българското село Голѣмъ Изворъ, зайчарско. Въ този разказъ излага нѣкои свои впечатления отъ него. б. р.)

Младиятъ и интелигентенъ изворчанинъ, Тодоръ А. Петковъ, секретаръ-бирникъ въ селото и стареятъ Рачо Генчевъ ни отведоха при 128 годишната баба Неда.

Заварихме старата въ горния етажъ на къщата, до огнището, предъ високъ купъ кукурузъ, който тя бѣрзо, съ ловкостта на девойка, излющъзаше и хвърляше на страни. Очите ѝ слабо мъжни. Мускулите ѝ сѫ се затегнали на възели. Жилите ѝ изпъкнали. Тя има повече отъ 80 годишни дѣщери и много внуки и правнучки.

При влизането ни, баба Неда си помислила че идвамъ за реквизиция. И ни заговори на високъ старешки диктанть:

— „Няма ки, няма туха стопанка. Сама съмъ останала въ къщи.“

Секретаръ-бирникъ се надвеси ниско надъ нея:

— „Тия хора тебе дирятъ бабо Недо, за тебе сѫ дошли.“

Но тя е още смутена.

— „Н-ма, няма, синко, о! Нищо нѣма вече. Ни жито, ни картофи.. .“

Секретаръ-бирникъ пакъ повтори

— хе, отъ къмъ Видинъ и оттатъкъ. Кажи ми сега, бабо Недо. Ний чисти българи ли сме?

Старата се ави кукуруза, па се доближи до насъ.

— „Па чисти българи сме, — изворчани.

Майка ми е тетевенка, баба ми е торлачка. Хе-нѣкога чакъ до Морава е било българско, па и не само до Морава, ами и до планината. Когато върлуваше Хайдукъ Велко, азъ бѣхъ момиче на 14 години. Задумиси, баба, ей че юнакъ бѣше той! Не се страхуваше отъ турци и имаше своя войска. А торлачъ бѣше отъ село Леново. И когато да почива, казва на дружината си:

На деветъ ме мѣста ровете

А на десето заровете

Да ме мѣртвавъ турци не намѣрятъ.

Старата се замисли единъ моментъ и отново захванила съ пискливия си гласъ:

— Чозѣкътъ ми бѣше дебъръ стопанинъ. Самоукъ бѣше на книга, па уменъ, па уменъ, па у-уметь..., кога дойдоха русцитѣ та се разбуни, предъ очите ми го посъкоха човѣка. После и азъ бѣгахъ до Ягодина и коги се умири, всигътъ се върнахме у селото.“

Тя пакъ се замисли, отправила погледъ въ далечината. После се загледа въ насъ и запита.

— „Та казвашъ, Тодоре, тия хо-

ра отъ България сѫ, а?!

И тя си гурна бузата до лицето ми, а следъ туй ме цѣлуна съ су-хата си уста.

— „О, синко, отъ България....“

После се вѣрѣ въ черния крепъ на лѣвата ми ръка.

— „Ами това що е? кого жалишъ?“

— Царицата, бабо, — закрещяхъ и азъ на повредения телефонъ. — Българската царица, нашата майка, умрѣ.

Тя поклати печално глава, после ме хвани за ръката.

— „О, синко, ний сме имали ца-

рица, а пъкъ азъ да не зная . . .“

Богъ да я прости! А добра ли бѣ-

ше, имаше ли дребни дечица, синко?“

После тя говорѣше на себе си:

„Господи, господи, защо не прибра мене, стара и за нишо вече не-годна, а царицата ни да бѣше по-живиъ!“

Баба Неда се прости съ насъ и повторно се извини, че нѣмала също да ни почерпи. На излизане азъ се посрѣхъ и на прага. Бабичката седна предъ кукуруза съ отпуснати ръце дѣлбоко замис

Една нова книга

Д. С. Миневъ — Цани Гинчевъ —
Никола Козлевъ, животъ и творчество,
Варна 1932.

Съ големо удоволствие отбележаваме излизането на тяг не много голяма по обемъ, но спретната книга на г. Миневъ, съгражданинъ на двамата книжовници, чиито животъ и творчество ни описва. Заслугата на г. Миневъ е още по-голяма и ценна, като се има предвидъ, че той ни описва живота на двама заслужили, но кой знае по какви причини, потъти напълно забравени отъ д. ешните имъ сънародници. Много върни думи изказва авторът още въ самото начало на книгата. Бихме желали да го приведемъ изцѣло, но по липса на място ще цитираме нѣколко само празни размишления на автора.

„Забравата е най-големия врагъ на добрите дѣла, които достойни люде, съ вродените си дарби и благородни усилия за тѣхното приложение, съ завещани на поколѣнията; отъ такава забрава не избѣгват и творби на духа, макаръ че оставатъ за винаги жизни паметници.“

А намъ, съвремениците, ако искаемъ да се обнадеждзиме и да подпомогнемъ граденото отъ предците ни, се налага дѣлъ да поддържаме вѣковните връзки между миналото и настоящето за да изградимъ, чрезъ поуката отъ тѣхъ, здраво бѫдеще.“

Като изхожда отъ тия „вѣковни връзки между минало и настоящето“, г. Миневъ, съ голяма вещина на добъръ познавачъ, подробно излага всички животописни данни, а следъ това разглежда поотделно произведенията на двамата писатели. Личната грижливостъ, съ която г. Миневъ е събиралъ всичко, отнасящо се до живота на тия двама забравени възродители на българския народъ. И задачата на автора е толкова по-трудна, защото той се е наелъ да описва творчеството и живота на двама писатели, за които никой до сега не съ е сетилъ да напише нѣщо. Защото не е все едно днесъ да се пише и говори за единъ Ботевъ или Каравеловъ напримѣръ и за нѣкой си Гинчевъ и Козлевъ. А отъ изложеното въ книгата на г. Минева се вижда, че и тия двама самоотвержени труженици на нѣкогашната твърде бедна българска писменостъ и култура, заслужаватъ да се наредятъ наредъ съ всички по-вече или по-малко известни гросяти.

Нѣщо, което малцина знаятъ и което заслужава да се спомене между многото интересни описани събития и факти е, че Цани Гинчевъ е биъл възновителя и най-близкия приятел на Раковски. Доказано е, че Гинчевъ е предавалъ на Раковски голяма частъ фолклоренъ материалъ за написването на „Показалеца“, че нѣщо повече, той е далъ идеята на Раковски да го напише. Така, че справедливо е да отадемъ на Гинчева половината отъ признанието заслуги на Раковски.

Безграничната любовъ, съ която тия двама хора на перото съ придвижавали трудната за времето и условията творческа работа заслужава нашите възхищения и подражания. Защото само чрезъ неотклонна последователностъ, съ неотстъпващъ на нищо стремежъ къмъ творческа работа въ всички насоки, съ безкраенъ идеализъмъ, както това на времето съ вършили двамата книжовници, днешното поколѣние би оправдало надеждите на народа си и жертвите на своите възродители.

запазили своя чистъ български характеръ.

„Една отъ причините е липсата на сръбски училища въ цѣли околии. Сръбите, разбира се, съ искали да държатъ въ невежество завладѣното население, но това се е указано въ тѣхна вреда. Вслушайте се въ говора на децата, на жените около вратите и на мажете въ кръчмите — и вие ще видите, че сръбската амалгама съзсемъ още не ги е досегнала.“

В. Н. ва.

Болката на бореца за свободата ни.

Гоненъ, преследванъ, изтезаванъ българскиятъ народъ, чието име е бѣ порогъ, хулене, чийто езикъ е бѣ нападанъ, правъше последни усилия да надделѣе робските мѣжи. Въ минута на най-големи народно безразличие, когато народните усилия бѣха на изчерпване, когато народната душа бѣ изпълнена съ вопли и мѣчи, въ минутите когато постсяю изтезавания народъ едва не издѣхваше подъ турскиятъ мечъ, язваха се българи у които робството не е бѣ могло да унищожи силната воля и съзнание. Тѣ засилваха любовта на народа къмъ отечеството, тѣ носеха идеала на свободата и предлагаха живота си, за да спасятъ тоя на народа и отечеството. Тѣ преставаха да живѣятъ за себе си, животътъ имъ се сливаше съ народния. Волеви натури, тѣ намираха сили, за да унищожатъ личните радости. Напр. българскиятъ възторженъ пѣвецъ и борецъ за свободата Хр. Ботевъ рѣзко скъжва съ egoистичната любовъ:

„Остави тази пѣтенъ любовна, не вливай въ сърдце ми отрова“

Зашото народниятъ борецъ не може да се радва на младостта си, не може да люби тамъ, кѫдето само скрѣбъ царува, кѫдето има ранни, кѫдето се чуватъ плачове и вопли. Душата му се свива отъ мяка, когато вижда народните страдания, когато дочува плача на майките, вижда децата да скиятъ безъ домъ.

Народните страдания го влѣкатъ, народниятъ гласъ го зове:

„За този гласъ ми копней душата“

Призованъ отъ мѣките и страданията на народа борецъ се впуска на помощъ, да облечи тежкото положение, да спаси нещастния робъ.

Но неговите смѣли погледи, неговиятъ ентузиазъмъ, неговиятъ пламъ възторгъ — биватъ често помрачени, душата му наскърбена отъ равнодушието, съ което народътъ гледа на борбите за свобода. Може би това равнодушие е прислизало отъ безкрайната мяка и скрѣбъ, навлечена отъ тежката неволя, но за бѣзия разсей на борбата скъжавало буйния плахъ на борецата пѣвецъ, осъбенъ, когато у младите поколѣния той не е намиралъ жаръ, пламъни чистота, съ които тѣ бѣха могли да бѫдатъ полезни на дѣлото. Затова той се провиква:

„Какъ се пѣятъ славни пѣсни за стари тамо, дето днешните съзапали?“

Какъ се слави древна мѫдростъ юнашество тамо, дето днесъ отъ тѣхъ е сираштво?

Мѣките, болките, страданията, изчертаватъ силите на народа, който Славейковъ нарича „безуменъ робъ“ — „спънъ войнъ“ — („Жестъ ми се сломи“). Той се губи постепенно въ робската тѣма, безъ да прави усилие за да се избави отъ нея. Въ

Само следъ прочитането на тая съдѣржателна книга, човѣкъ съзира своеото вече отчуждено отъ голямите нѣкогашни идеали сърдце.

Тогава той получава тласъкъ за плодотворна дейностъ, подобно на своите предшественици.

И затова тая книга заслужава да бѫде прочетена отъ всѣки българинъ.

Добре е, че има още хора, които не забравятъ да чеституватъ паметта на заслужилите си сънародници. Така и лѣсковчани тая година на Великденъ отпразнуваха 100 години отъ рождението на Гинчевъ и 30 години стъ смѣртта на Козлевъ. По този поводъ излѣзе и книгата на г. Миневъ. Поздравляваме автора и препоръчваме на всички интересуващи се отъ миналото на българския народъ да я прочетатъ.

Така тѣ ще засвидетелстватъ признателността си къмъ тѣзи неизвестни забравени писатели.

Из. Б.

сѫщото време бореца е съзлобенъ отъ бездейния му животъ:

„Да тегли, думахъ съ ядъ, наль тѣ мѫжди“.

Скорѣ, обаче, бореца вижда колко нищожни сѫ личните му страдания, въ сравнение съ народните. Той разбира безкрайната народна мяка, вижда колко народа е велика въ свого страдание и запъва друга пѣсень:

„Жестокостта ми се сломи, азъ клюмнѣхъ“.

Гнѣвътъ му се смирява, той дори заплаква и проклиня своята жестокостъ, вслушанъ въ воплитъ народни:

„О спи ли Богъ? О, Богъ не вижда ли?“

Вложилъ всичкото въодушевление и идеализъмъ на своята мѫдрица душа, възламененъ отъ идеята за свобода, бореца за свободата народна забравя се съ, живота си; жестокиятъ палачъ бди, той отнима отъ народа неговите синове, прекъсва връзката помежду имъ. Най-големите болки, страдания настяватъ за борците. Тѣ сѫ лишени отъ възможността да работятъ за народа, за родината, тѣ които съ неизчертани сили, жаръ и ревностъ биха могли да работятъ за народъ — тѣ борците за своята сѫ заточени и отнети отъ родината:

„А можемъ, родено съднина, ний можемъ съ докрѣнъ жаръ, да водимъ бѣй скъдба завидна — край твъя светъ олтаръ“.

Бекрайни земи и морета ги отдѣлятъ отъ родината. Тѣхните протегнати рѣжи въ окови не могатъ да съ гнатъ, тѣхните просълзени очи не могатъ да видятъ Тѣхните последенъ зовъ е

„Прошлагай, роденъ край!...“

... Въ заточение, въ далечнѣ страни, или въ гроба тѣ отнасятъ безкрайната болка, че не сѫ могли до край да служатъ на родната си.

В. Борисовъ

Позете свѣтлината!

Личността на Спасителя, независимо отъ това, дали човѣкъ вѣрва или не въ религията, си остава най-свѣтлата, най-възпираната, най-идеалната. Съвършенство и идеалностъ сѫ характерните и качества. Съвършенство и хармония въ мисли и дѣла, искреностъ въ отношенията спрѣмо близките си, любовъ достигаща до безграницъ и себето идентичностъ и на послѣдниятъ зовъ е

Идеята за нацията е сиянието и звездата на единъ народъ. Тая идея се язи въ противовесъ на социалистически утопии и на всички фантастични учения за всеобщо равенство и братство. Тя се засили извѣредно много отъ неправдите на договорите, лицемърието и алчността на победителите, които погазиха правото на малцинствата да говорятъ и се молятъ на свой езикъ. Слабите и угнетени народи, които живѣятъ съ болезненото съзнание за насилиническа неправда разбраха, че не могатъ да се надѣватъ на нищо извѣнъ себе си. Тѣ започнаха да търсятъ уловение въ своето минало, да обединяватъ всички здрави сили подъ знамето на нацията, да поддържатъ вѣрата въ нейното бѫдеще.

И, като се върви по тоя пътъ, ще настъпятъ края на интернационализма.

Ще дойде неговия край и въ малката ни родина.

Ще бѣсне силно неоспоримата истиница, че българинътъ обича Родината и Царя си.

И тая истиница ще възтържествува съ пълното си величие, красота и благородство.

Тоя денъ наближава . . .

Всичко отнасящо се до касата на вѣка отсега нататъкъ да се изпраща на адресъ: Ал. Давидовъ Бул. „Фердинандъ“ № 10, който е и главния касиеръ на в. „Виделина“.

хаосъ.

Кое ще предпочтете: свѣтличата или хаоса? Не ще и съмнение, че пъвото.

Тогава да работимъ за тържеството на Христовите принципи, разпространителка и пазителка на които се язва религията, респ. църквата.

Зашото най-добре изпълнява дѣла си она, който не съ принуждение, а подтикванъ съ вѣгрешния гласъ на самосъзънанието си, работи за една идея,

А религията я олицетворява,